

ዳኞች፡-አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ጳውሎስ ኦርሺሶ

ሠናይት አድነው

አመልካች፡-1ኛ. ወ/ሪት ቅድስት ዮሴፍ

2ኛ. አቶ ኃይለየሱስ ዩሴፍ ጠበቃ ምትክ ኦሎማ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1. ወ/ሮ ምስራቅ አለማየሁ

2. አቶ አብነት አለማየሁ - የቀረበ የለም

3. ወ/ሮ ስንታየሁ አለማየሁ

በሰ/መ/ቁጥር 125453 የሆነውን መዝገብ ከዚህ መዝገብ ጋር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 11 መሰረት አጣምረን በመመርመር ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቤት ይለቀቅልን ክርክርን መሰረት ያደረገ ሲሆን የተጀመረውም በፊንፊኔ ዙሪያ የኦሮሚያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። በዚህ ፍርድ ቤት ከሳሽ የነበሩት የአሁኑ ተጠሪዎች ሲሆን ተጠሪዎችና ሌላን አለማየሁ የተባሉት ግለሰብ ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ። አመልካቾች ባቀረቡት ክስም ወ/ሮ ምንትዋብ አለማየሁ የተባሉት ግለሰብ ወላጅ እናታቸው መሆናቸውንና ወራሽነታችን ማረጋገጣቸውን፣ ሟች በሕይወት እያሉም ግምቱ ብር 250,000.00 የሆነ ቤት በሰበታ ከተማ አስተዳደር ቀበሌ 02 ክልል ውስጥ ያፈሩ መሆኑን፣ ይህንን ቤት ከሕግ ውጪ ተከሳሾች ይዘው እንደሚገኙ ገልጸው ቤቱ እንዲለቀቅላቸው ይወሰን ዘንድ ጠይቀዋል። የሥር ተከሳሾችም ከሳሾች የንብረት ባለቤትነት ክርክርና የውርስ ክርክር አደባቀቀው የባለቤትነት መብት ሳይኖራቸው መከራከር ስለማይችሉ ክስ ለማቅረብ እንደማይችሉ፣ ጉዳዩ በመ/ቁጥር 22056 የታዩና በድጋሚ

ክስ ሊቀርብበት የማይገባ መሆኑን፣ አውራሻቸው አቶ አለማየሁ በላቸው የውርስ ማስረጃ በስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 22056 ያገኙትን በማሻር የተሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ብለው ክርክር ላይ መሆናቸውን፣ ክሱ በሶስት አመት ይርጋ የታገደ መሆኑን የሚመለከቱ ነጥቦችን በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት አስነተዋል። በፍሬ ነገሩ ላይም ተገቢ ነው ያሉትን ክርክር አቅርበዋል። የስር ፍርድ ቤትም በተከላሾች በኩል ከቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ነጥቦች መካከል ይርጋን የሚመለከተውን መቃወሚያ ብቻ ተቀብሎ ክሱ በሶስት አመት ይርጋ የታገደ ነው በማለት ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ብይን የስር ከላሾች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ አመልካቾች የእናታቸው የወ/ሮ ምንትዋብ አለማየሁ ወራሽ ነን በማለት የሚከራከሩና ተከላሾች ደግሞ የአቶ አለማየሁ በላቸው ወራሽ ነን በማለት የሚከራከሩ በመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 1000 ለጉዳዩ ተፈጻሚነት የለውም በማለት የአመልካቾች ክስ በይርጋ የሚታገድ አይደለም፤ ፍሬ ነገሩ ተጣርቶ ሊወሰን ይገባል በማለት ጉዳዩን ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት መልሶ ልኮለታል። በዚህ የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ውሳኔ የአሁኑ ተጠሪዎች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ የውርስ ንብረት ክፍፍል ጥያቄ በገንዘብ ሊገመት በማይቻል ርእስ እንጂ ተገምቶ ሊቀርብ አይገባም፤ ስለሆነም በገንዘብ ግምት ሊቀርብ የማይቻል ክርክር የማየት ስልጣን የወረዳ ፍርድ ቤት ሆኖ ንብረቱ ተገምቶ በንብረት ግምቱ መሰረት ጉዳዩ ለስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት መቅረቡ ተገቢ በሚል ድምዳሜ ጉዳዩ ከመነሻው የቀረበው የሥረ ነገር ስልጣን በሌላቸው ፍርድ ቤቶች ነው በማለት የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በመሻር ውሳኔ ሰጥቷል። እነ ወ/ት ቅድስት ዬሴፍ፣የስር ከላሾች፣ በሰ/መ/ቁጥር 124313 የሥበር አቤቱታ ያቀረቡት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩ በዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የቀረበው ያለስረ ነገር ስልጣን ነው መባሉ ያላግባብ ነው በሚል ሲሆን የስር ተከላሾች ከነበሩት ውስጥ የአሁኑ ተጠሪዎች በሰ/መ/ቁጥር 125453 የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ደግሞ የስር ከላሾች ክስ በይርጋ ሊታገድ የሚገባው ነው በሚል ነው።

አቤቱታው ተመርምሮም በዚህ ችሎት እንዲታይ የተደረገ ሲሆን ግራ ቀኙ በሁለቱም መዝገቦች የጽሑፍ ክርክራቸውን አቅርበዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የችሎቱም ምላሽ የሚያስፈልጋቸው አበይት ነጥቦች፡-

1. ጉዳዩን የማየት የስረ ነገር ስልጣን የየትኛው ፍርድ ቤት ነው?

2. የስር ተከላሾች ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ተብሎ ሊወሰን ይገባል በማለት ያቀረቡት አቤቱታ በዚህ ችሎት ሊስተናገድ የሚችል ነው ወይስ አይደለም የሚሉ ሁነው ተገኝተዋል።

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡- ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የሥር ከላሾች ከወላጅ እናታቸው ሊተላለፍላቸው የሚገባውና ግምቱ ብር 250,000.00 (ሁለት መቶ ሃምሳ ሺህ) የሆነ መኖሪያ ቤት በስር ተከላሾች ከሕግ ውጪ መያዙን በክላሽቸው ገልጸው ይህ ቤት እንዲለቀቅላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ መሆኑን ነው። የሥር ተከላሾች በቤቱ ላይ ከአመልካቾች እናት ያገኙት የውርስ መብት አለን የሚል ክርክር የሌላቸው ከመሆኑም በላይ ቤቱን ለስር ከላሾች ያስተላለፉት ሚች አቶ አለማየሁ በላቸው ከሕግ ውጪ የሚች ወ/ሮ ምንትቀብ አለማየሁ ወራሽነታቸውን በወረዳው ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 22056 አረጋግጠው የሚች ወ/ሮ ምንትቀብ ሕጋዊ ወራሾች ተቃውሞ አቅርበው የሥር ከላሾች ወላጅ አባት ያገኙት የወራሽነት ማስረጃ ከመሰረዙም በላይ ይህንኑ የወራሽነት ማስረጃ የተሰረዘበትን ውሳኔ በሕግ አግባብ ስለማስለወጣቸው የሥር ተከላሾች የሚያቀርቡት ክርክር የሌለ መሆኑን ከክርክሩ ሂደት ተመልክተናል። የሥር ከላሾች አጥብቀው የሚከራከሩት አከራካሪውን ቤት አቶ አለማየሁ በላቸው ከአቶ ካሳሁን ጥላሁን የገዙት ነው የሚለውን ነጥብም በማንሳት ነው። በመሆኑም የስር ከላሾች ግልፅ የዳኝነት ጥያቄ በውርስ የተላለፈላቸው ቤት ከሕግ ውጪ በስር ተከላሾች የተያዘ መሆኑን የሚያሳይ የክስ ፍሬ ነገር ተጠቅሶ ቤቱ እንዲለቀቅላቸው ይወሰን ዘንድ የሚጠይቅ በመሆኑ አከራካሪው ቤት የስር ከላሾች አውራሽ የወ/ሮ ምንትቀብ በላቸው ነው ወይስ የስር ተከላሾች ወላጅ አባት የሆኑት የሚች አቶ አለማየሁ በላቸው ነው? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ፍሬ ነገሩን በሚገባ አጣርቶ ተገቢውን ዳኝነት መስጠትን የሚጠይቅ እንጂ የውርስ ማጣራት ሒደትን ተከትሎ በንብረቱ ላይ ወራሾች ያላቸውን የድርሻ መጠን ለይቶ ዳኝነት መስጠትን የሚጠይቅ አይደለም። የሥር ተከላሾች ቤቱ አንድ መሆኑንና ግምቱ ተለይቶ ክስ መቅረቡን ጠቅሰው ጉዳዩን የማየት የስረ ነገር ስልጣን የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት እንጂ የወረዳው ፍርድ ቤት አይደለም በማለት የስር ከላሾችን የሠበር አቤቱታ ደግፈው መልሳቸውን ለዚህ ችሎት አቅርበዋል።

ከእነዚህ ነጥቦች አንጻር ጉዳዩን ስንመለከተው የስር ከላሾች ክስ በማይገመት የውርስ ሃብት ላይ የቀረበ ያለመሆኑን ነው። ይልቁንም ከላሾቹ በውርስ ሊተላለፍልን የሚገባው ቤት ከሕግ ውጪ ተይዞአል ከአሉና ይህ የውርስ ንብረት ተለይቶ የታወቀ እስከሆነ ድረስ ውርስ የሚጣራበት ወይም ሃብቱ የውርስ ስለሆነ ግምቱ ሊታወቅ የሚችል አይደለም ለማለት የሚቻልበት የሕግ አግባብ የለም። ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 34703 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት በሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉምም የውርስ ሃብቱን የመከፋፈል ጥያቄ ንብረቱ በአይነት ተለይቶና ተገምቶ እስከቀረበ ድረስ በቀረበው ግምት መሰረት የፍርድ ቤቶችን የስረ ነገር ስልጣን ሊወሰንበት የሚገባ

መሆኑን ገልጾ ወስኖል። በተያዘው ጉዳይ የስር ከሳሾች የክፍፍል ጥያቄ ያቀረቡበት ጉዳይ ሳይሆን የውርስ ንብረቱ ይለቀቅልኝ ጥያቄ ያቀረቡበትና ንብረቱም ተለይቶ የታወቀ በመሆኑ በንብረቱ ግምት የፍርድ ቤቱ የሥረ ነገር ስልጣን የማይወሰንበት የሕግ አግባብ የለም። በተሻሻለው የአሮሚያ ክልል ፍርድ ቤቶች ማሻሻያ አዋጅ ቁጥር 141/2000 አንቀጽ 27 (3) መሰረት ግምቱ ከብር 50,000.00 በላይ የሆነ የማይንቀሳቀስ ንብረት እና ግምቱ ከብር 30,000.00 በላይ የሆነ የሚንቀሳቀስ ንብረት ላይ የሚነሳ ክርክርንአይቶ የመወሰን ስልጣን ያለው መሆኑንም በግልጽ ተመልክቶአል። ጉዳዩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 18 እንደተደነገገው የገንዘብ ግምት ሊወሰን የማይችል ወይም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 23 ስር እንደሰፈረው የውርስ ማጣራት ስራ የተጀመረበት ነው ለማለት የሚቻልበት አግባብም አላገኘንም።

ስለሆነም የሥር ከሳሾች በጠየቁት ግምት መሰረት ጉዳዩ የቀረበለት የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩን የማየት ስልጣን ማየቱና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም የስረ ነገር ስልጣኑን ማለፉ ተገቢ ሁኖ እያለ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በመሻር ጉዳዩ በወረዳ ፍርድ ቤት የስረ ነገር ስልጣን የሚውድቅ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡- ከላይ እንደተገለጸው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ክሱ በይርጋ የሚታገድ አይደለም በማለት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በሰጠው ውሳኔ ላይ የቀረበለትን የስር ተከሳሾችን ቅሬታ አልተመለከተውም። ይህም የሆነው ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የማየት የስረ ነገር ስልጣን ያለው ፍርድ ቤት የወረዳው ፍርድ ቤት ነው በሚል ድምዳሜ ችሎቱ በመያዙ ምክንያት ነው። ይህ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት እያሳዩ የስር ተከሳሾች ክሱ በይርጋ ሊታገድ ይገባል፤ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ይርጋም በውርስ ሕጉ የተመለከተው ነው በማለት ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የመጨረሻ ፍርድ ሳይሰጥበት ነው። ከክልል ፍርድ ቤቶች የተነሳ ጉዳይ የሰበር ስርዓት በተዘረጋባቸው ክልሎች በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሳይታይ ለዚህ ችሎት የሚቀርብበት የሕግ አግባብ የሌለ መሆኑን ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 83261 እና በሌሎችም በርካታ መዛግብት-በአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2(1) መሰረት አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል። በመሆኑም በአንደኛው ጭብጥ ጉዳዩ በዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት የሥረ ነገር ስልጣን የሚወድቅ ነው ከተባለና በዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ከጸና ወይም ከተለወጠ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት መሆን ያለመሆኑ ተለይቶ ሳይወሰን ለዚህ ችሎት የሠበር አቤቱታ የሚቀርብበት ስነ ስርዓታዊ አግባብ የሌለ በመሆኑ የሥር ተከሳሾች የይርጋ ክርክርን

አስመልክቶ ያቀረቡት አቤቱታ በቅድሚያ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ መታየት ያለበት ሁኖ አግኝተናል። በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች በመሆኑም የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. በአሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁ. 199980 በ04/04/2008 ዓ/ም የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸርክሏል።
2. የአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 199980 ክርክሩ እንዲቀጥል በማድረግ ከስረ ነገር ውጪ ባሉት ሌሎች ክርክሮች እነ ምስራቅ አለማየሁ (ሶስት ሰዎች) ያቀረቡትን አቤቱታ መርምሮ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 171320 በ27/01/2007 ዓ/ም በሠጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት መሆን ያለመሆኑን መርምሮ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጥ ዘንድ ጉዳዩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 341/1/ መሠረት መልሰንለታል።
3. በዚህ ችሎት በሁለቱም መዛግብት ለተደረጉት ክርክሮች ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቶአል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

መ/ተ